

Pražské analytické centrum inovací

Projekt CZ.04.3.07/4.2.01.1/0002 spolufinancovaný ESF a Státním rozpočtem ČR

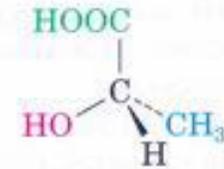
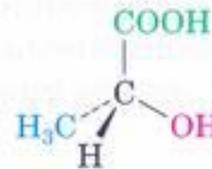
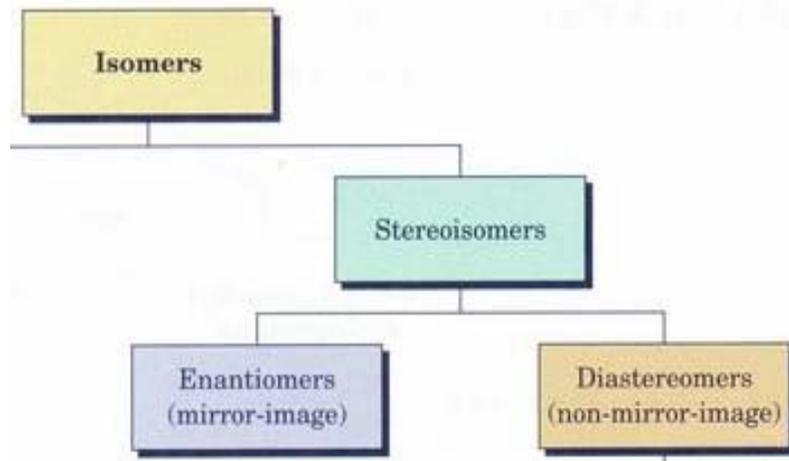
Chirální separace v kapalinové chromatografii

Zuzana Bosáková

PřF UK Praha

Enantiomery

R -enantiomer   *S* -enantiomer

nechirální prostředí – stejné fyzikálně-chemické vlastnosti (bod varu, bod tání, rozpustnost)

v chirálním prostředí – odlišné účinky

živé organismy - chirální environmentální prostředí (proteiny – L-aminokyseliny)

z hlediska molekulového rozpoznávání se liší jejich fyziologické a obecně biologické vlastnosti

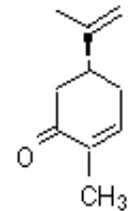
Praxe

Potravinářská chemie

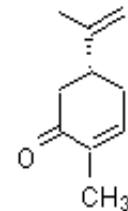
různé vůně

karvon

S (+) mátová, *R* (-) kmínová

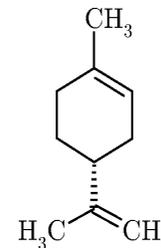
(+)-carvone

(-)-carvone

limonen

R (+) pomerančová, *S* (-) citronová

Agrochemie

používání pesticidů – odlišné účinky jednotlivých enantiomerů
fenoxypropanové kyseliny *R*-enantiomer aktivní, *S*-enantiomer neaktivní

Praxe

Farmakologie

rozdílné terapeutické účinky léčiv

propranolol	(<i>S</i>)-(-)	β -blokátor	(<i>R</i>)-(+)	neaktivní
sotalol	(<i>S</i>)-(-)	β -blokátor	(<i>R</i>)-(+)	antiarytmikum
thalidomid	(<i>R</i>)-(-)	sedativum	(<i>S</i>)-(+)	teratogenní

kloprostenol

syntetický analog prostaglandinu $F_{2\alpha}$
(*R*) enantiomer několikanásobně vyšší
luteolytický účinek

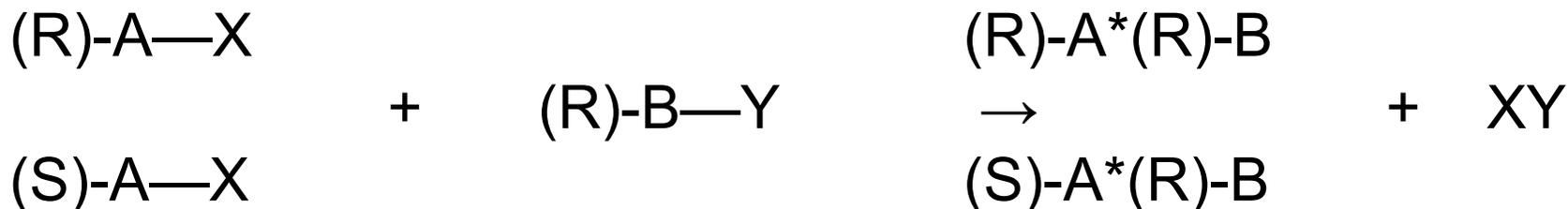
Zdroje

- zdroje opticky čisté látky - přírodní
synteticky – asymetrickou syntézou
(prostaglandin F_{2a})
- syntéza - nutnost oddělit jednotlivé enantiomery
- vývoj metod (účinné, selektivní, rychlé) - vysokoúčinné separační techniky - plynová chromatografie, kapalinová chromatografie, superkritická fluidní chromatografie, kapilární elektroforéza, micelární kapilární elektroforéza, micelární elektrokinetická chromatografie
- Vysokoúčinná kapalinová chromatografie -
vývoj metodik – v analytickém měřítku
v preparativním měřítku

Chirální separace

Nepřímá metoda

- derivatizační reakce mezi racemickým analytem a opticky čistým činidlem
- vytvoření stabilního diastereoizomerního páru
- separace v achirálním prostředí

Přímá metoda

- přítomnost opticky aktivní látky - chirálního selektoru v separačním systému (vázané nebo volné) – tvorba přechodných diastereoizomerních párů

Výhody a nevýhody nepřímé separace

- separace na achirální stacionární fázi
  - snadná záměna elučního pořadí enantiomerů
  - možné zvýšení citlivosti detekce
-
- vysoká optická čistota derivatizačního činidla
  - optimalizace předseparačního kroku
  - možnost racemizace, epimerizace během derivatizace
  - méně vhodné pro kvantitativní účely
  - nevhodné pro semipreparativní nebo preparativní účely

Výhody a nevýhody přímé chirální separace

chirální separace pomocí chirální stacionární fáze nebo chirálního separačního systému

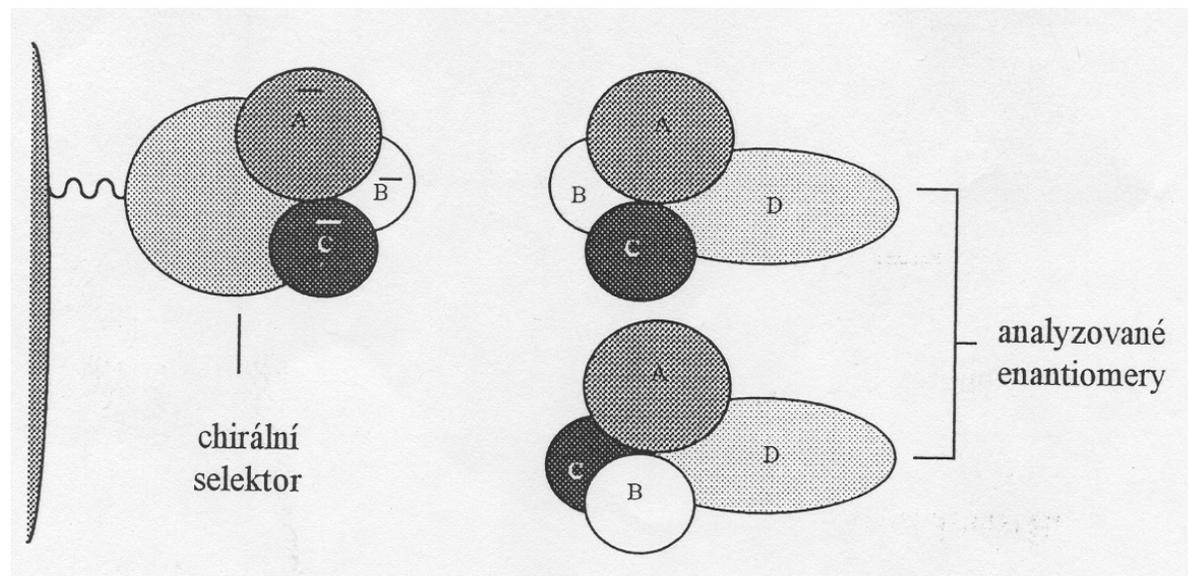
- nevyžaduje chirální předúpravu
- určení poměru enantiomerů pomocí ploch příslušných píků
- rychlé
- snadná izolace čistých enantiomerů

- drahé chirální stacionární fáze
- racemizace během separačního procesu

Přímá chirální separace

Vysokoúčinná kapalinová chromatografie

- chirální stacionární fáze (CSP)
- přídavek chirálního selektoru (CS) do mobilní fáze
- levnější
- větší flexibilita
- dobrá sterická dostupnost volného CS
- rozpustnost CS v roztoku
- stabilita CS
- absorbance

Model tříbodové interakce

obecný požadavek pro chirální interakci analytu s CS – nutnost tří současně působících interakcí

rozdílné hodnoty konstant stabilit (interakčních energií) přechodných diastereoizomerních párů

Klasifikace chirálních selektorů

původ:

- přírodní** - cyklodextriny, makrocyclická antibiotika, proteiny
- semisyntetické** - derivatizované cyklodextriny, deriváty polysacharidů, modifikovaná makrocyclická antibiotika
- syntetické** - chirální polyethery, methakrylátové polymery

skupina: makrocycly, polymery, malé molekuly

typ převládající interakce:

- inkluze
- π - π interakce (doprovázené vodíkovou vazbou, stérickou repulzí)
- hydrofobní nebo polární interakce

Chirální stacionární fáze

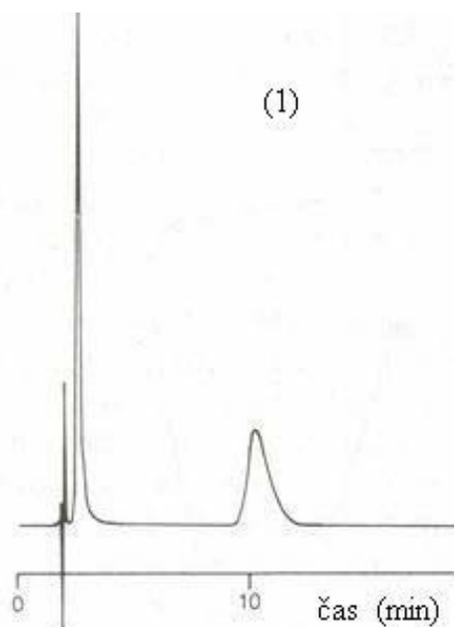
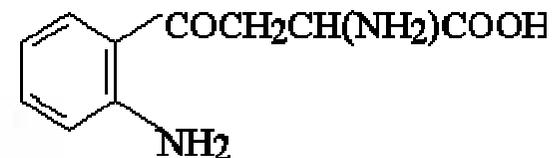
za poslední dvě desetiletí – několik stovek CSP
200 je komerčně dostupných, řada z nich jak v analytickém,
tak v semipreparativním až preparativním měřítku

- vyvinuté pro specifické enantioseparační účely (tailor-made)
- aplikovatelné pro široký okruh chirálních analytů
- Proteinové chirální stacionární fáze
- Pirklovy chirální stacionární fáze
- Polysacharidové chirální stacionární fáze
- Cyklodextrinové chirální stacionární fáze
- CSP na bázi makrocyclických antibiotik

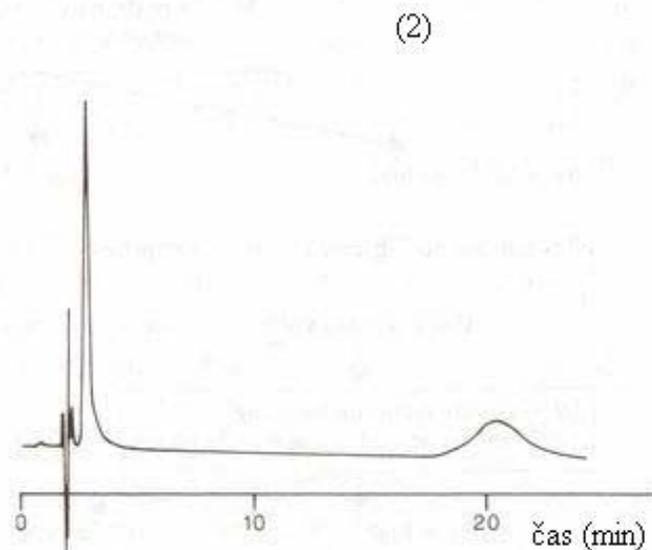
Proteinové CSP

- přírodní proteiny navázané na silikagelové matrici
- lidský sérový albumin, hovězí sérový albumin, α_1 -kyselý glykoprotein, celobiohydrolasa –I (CHIRAL- HSA, BSA, AGP, CBH)
- velký počet chirálních center, řada vazebných míst
- reversní separační mód- organický modifikátor/vodný roztok pufru (vysoký obsah vodné složky)
- celková retence i chirální selektivita ovlivňována:
  - typ a koncentrace organického modifikátoru
  - iontová síla pufru a hodnota pH
- chirální rozlišení – hydrofobní interakce, vodíková vazba
- kyselé i bazické analyty

Podmínky separace

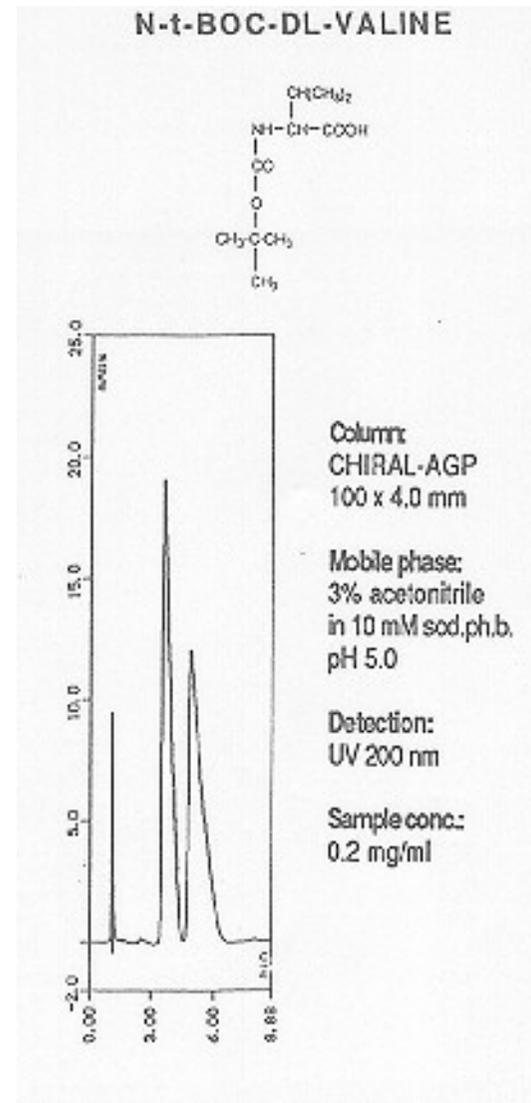
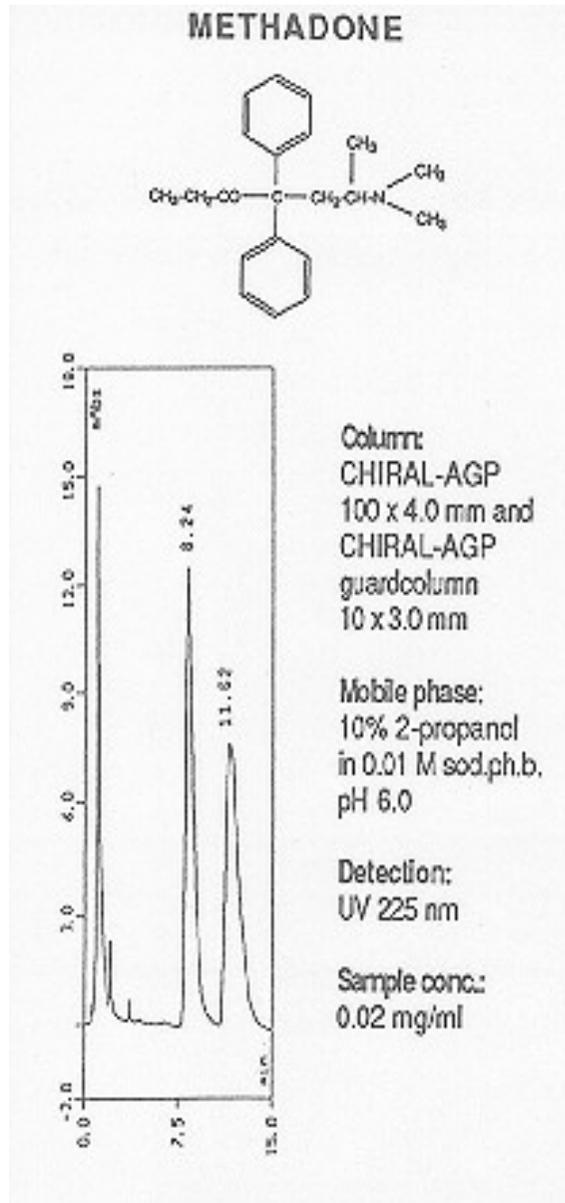
pH 7,1

pH 7,6

Separace D/L kynureninu, CHIRAL-HSA, 2 % propan-2-ol v 10 mM fosfátovém pufru
(S. Allenmark, Chromatographic enantioseparation, kap. 7, Ellis Horwood, England, 1991)

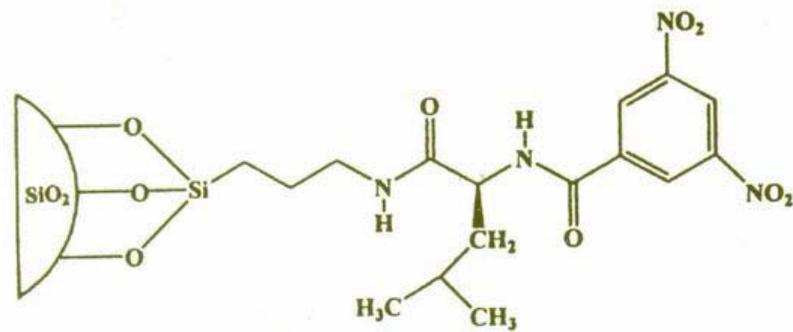
Aplikace

Pirklovy CSP

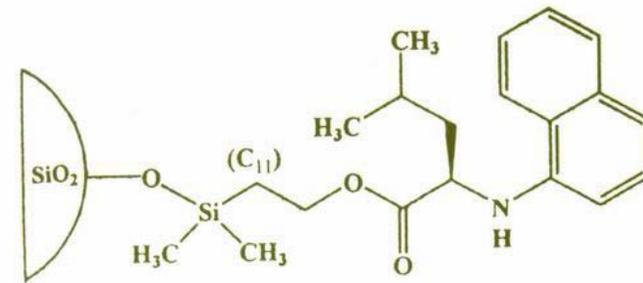
- malé molekuly, omezený počet chirálních center
- π -elektron akceptor, π -elektron donor, π -elektron akceptor/ π -elektron donor
- kombinace π - π interakcí s vodíkovou vazbou (dipol-dipol interakce)
- normální separační mód (nepolární/polární rozpouštědlo)
- možnost záměny elučního pořadí enantiomerů

π -elektron akceptorové CSP π -elektron donorové CSP

leucin

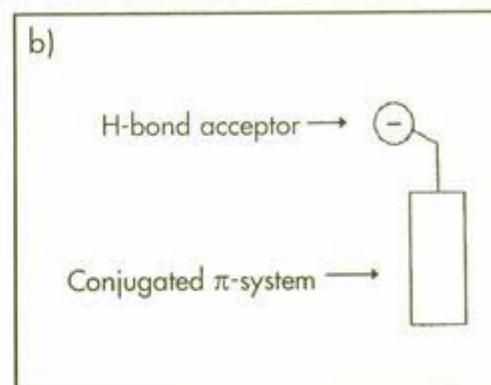
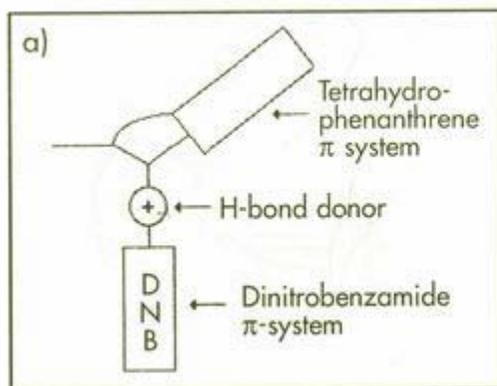
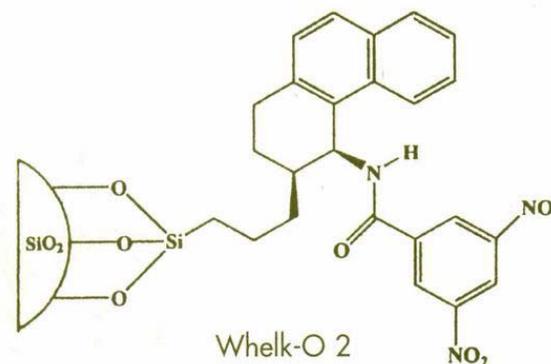
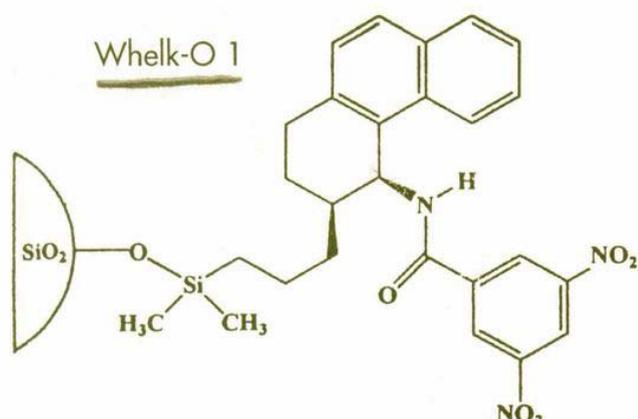
3,5-dinitrobenzoyl derivát leucinu
nederivatizované analyty
osahující π -donorovou skupinu

naftylleucin

N-1-(naftyl)derivát leucinu
RP – DNB deriváty AA
NP- estery, amidy DNB AA

π -elektron akceptorové/ π -elektron donorové CSP

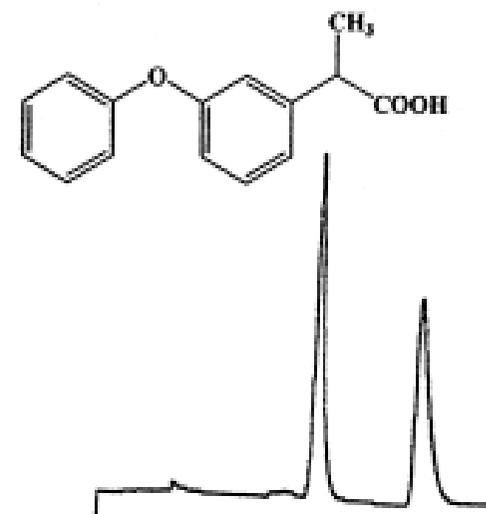

1-(3,5-dinitrobenzamido)-1,2,3,4-tetrahydrofenantren
aldehedy, ketony, karboxylové kyseliny, profeny

Aplikace

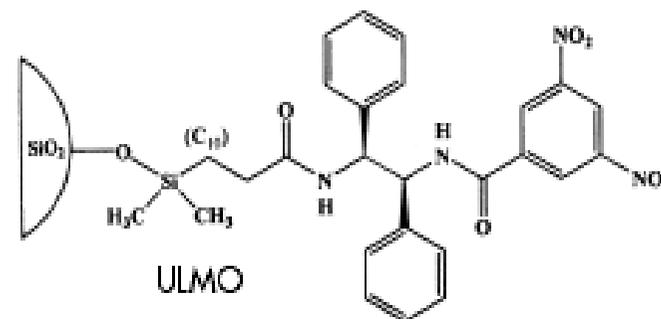
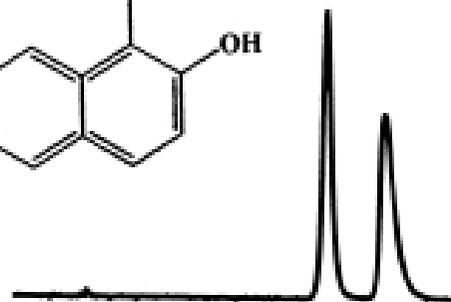
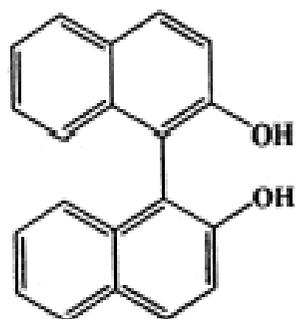
Fenoprofen

Fenoprofen
Column = (R,R)-Whelk-O 1
25 cm x 4.6 mm
Mobile Phase = (98/2)
Hexane/IPA +
0.1% Acetic Acid
Flow Rate = 1.0 mL/min
Detection = UV 254 nm
Run Time = 14.5 min
 $k'_1 = 2.62$
 $\alpha = 1.66$
reference 46

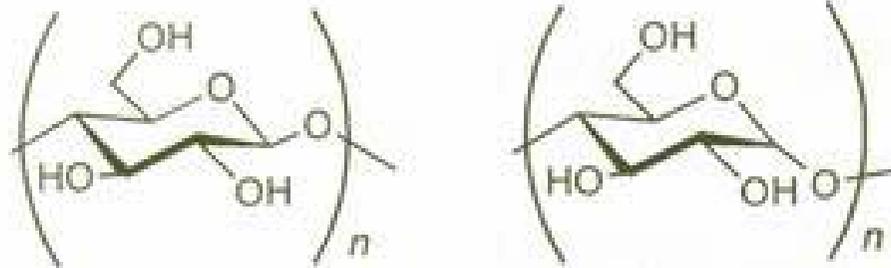
1,1'-Bi-2-Naphthol

1,1'-Bi-2-Naphthol
Column = (S,S)-ULMO
25 cm x 4.6 mm
Mobile Phase = (98/2)
Hexane/IPA + 0.1% TFA
Flow Rate = 1.0 mL/min
Detection = UV 254 nm
Run Time = 18.0 min
 $k'_1 = 4.84$
 $\alpha = 1.24$
reference 48

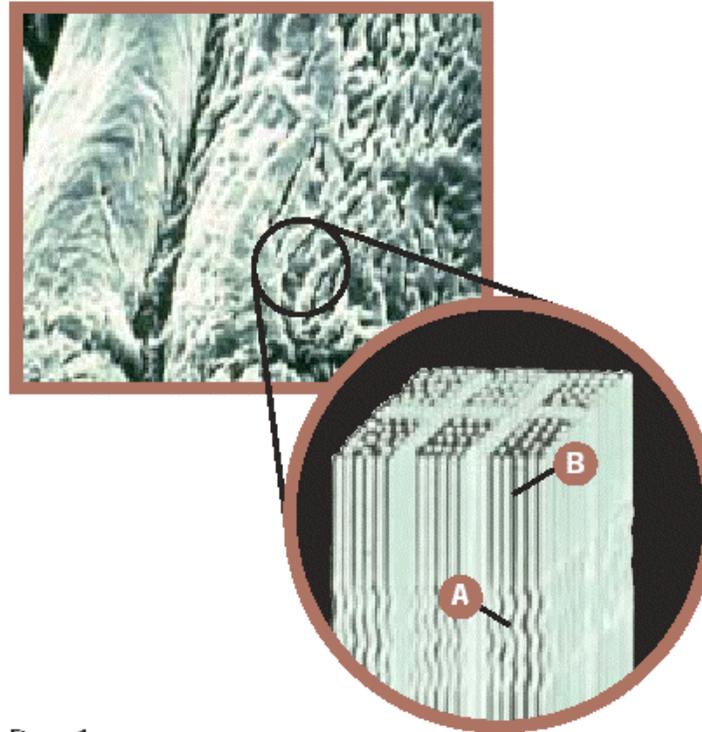

Polysacharidové CSP

- opticky aktivní biopolymery (celulosa, amyloza) - opakující se jednotky D-glukosy
- přírodní polysacharidy- nízká separační účinnost

Mikrokrystalická celuloza

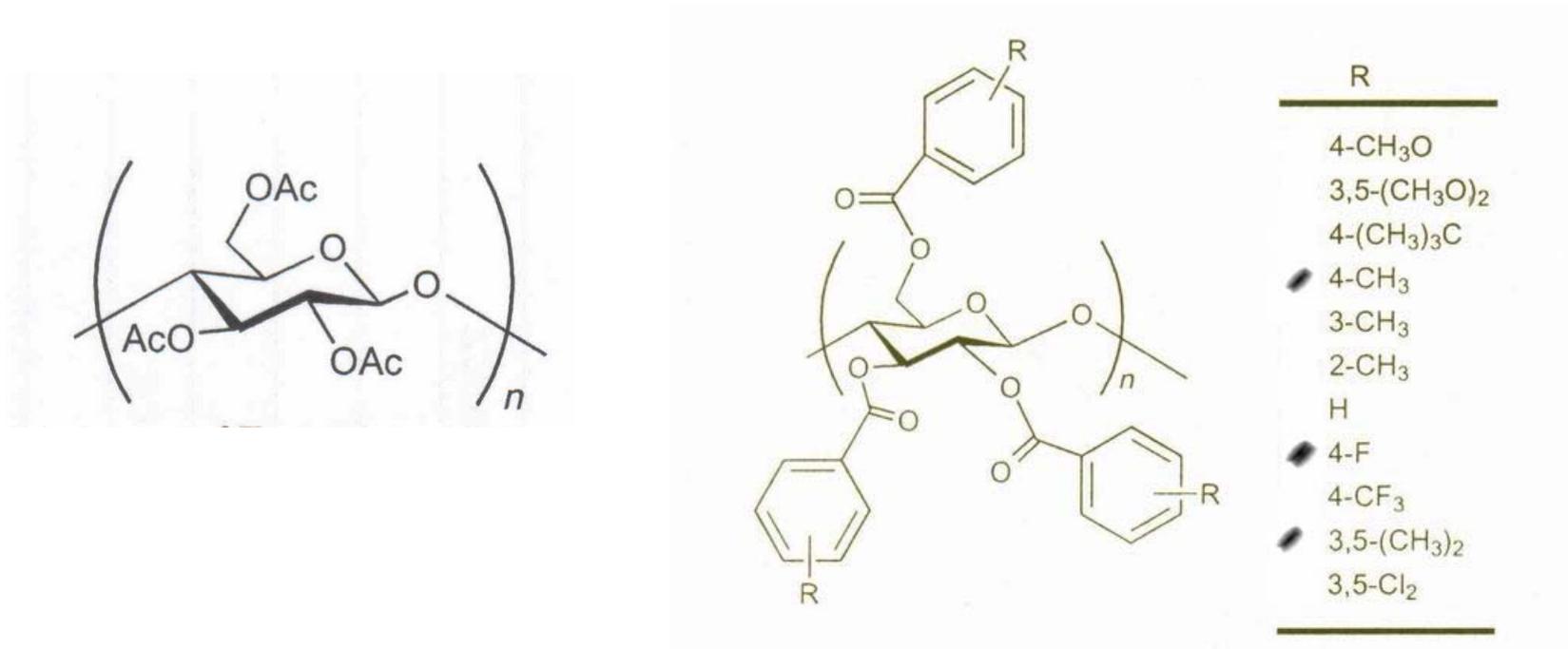
Figure 1

A. The **paracrystalline region**, an amorphous flexible mass of cellulose chains, and

B. The crystalline region, which is composed of tight **bundles of microfibrils** in a rigid linear arrangement.

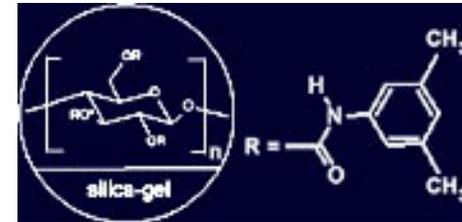
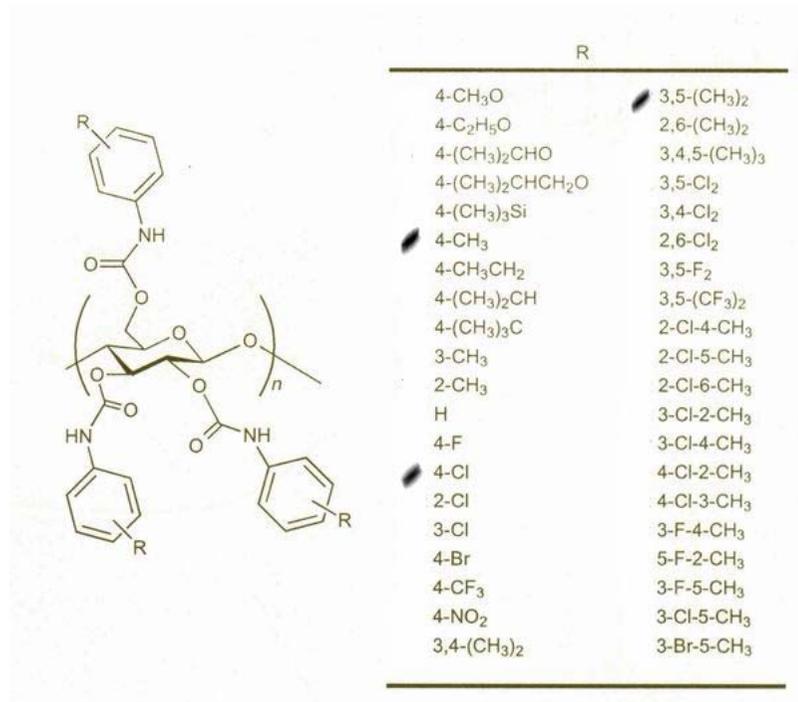
kyselá hydrolýza
vyšší krystalinita - Avicel

Deriváty celulosy a amylosy

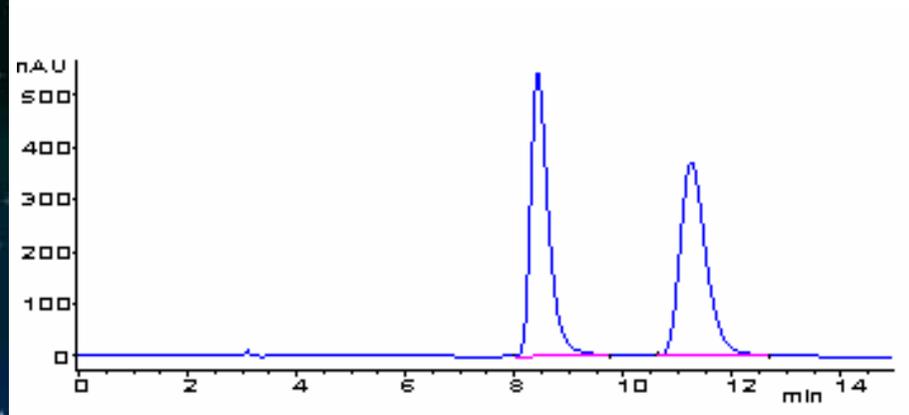
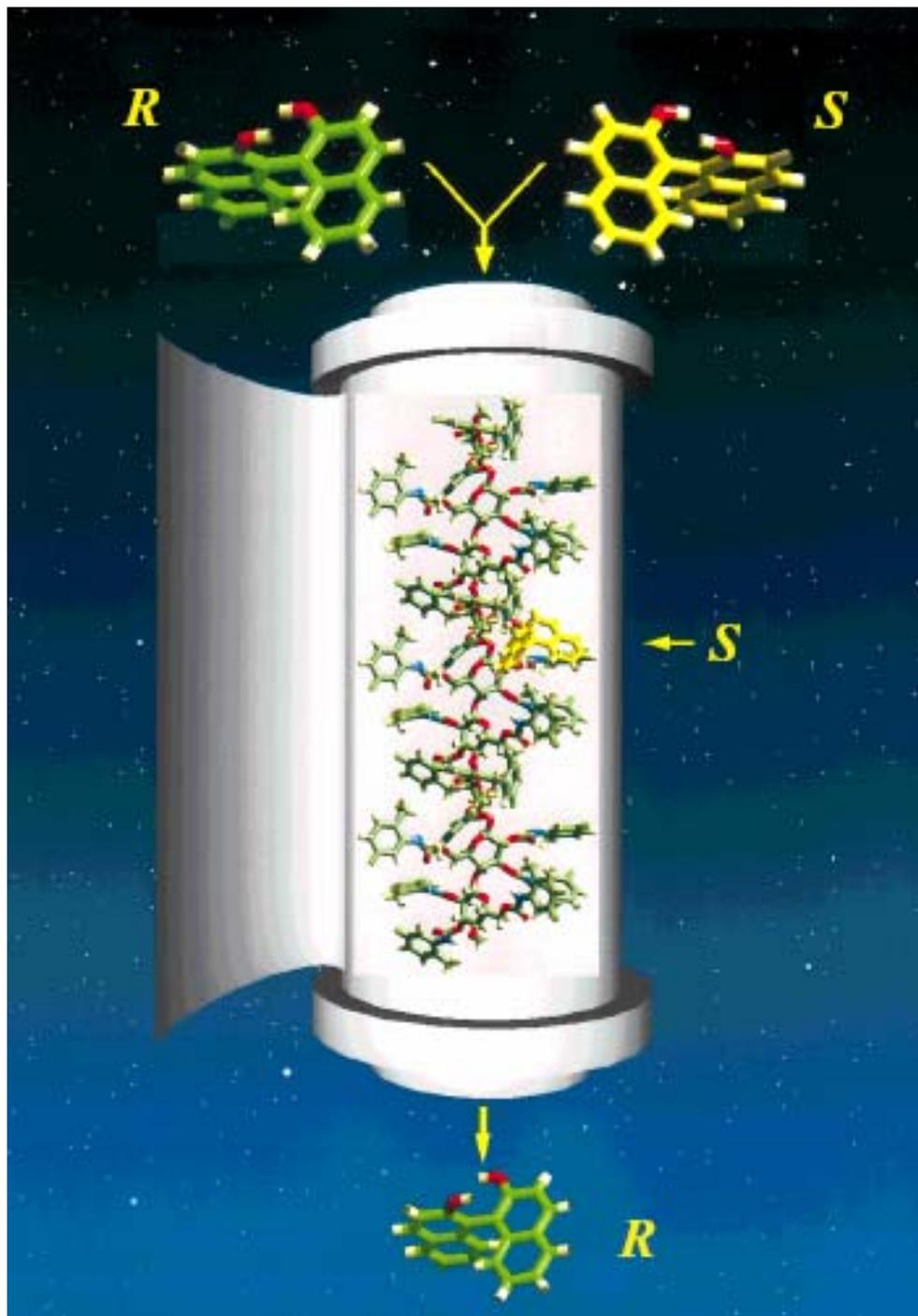

- navázány na silikagelové matrici
- triestery, triskarbamáty
- převážně normální separační mód
- více interakčních možností

tris(3,5-dimethylfenylkarbamát) celulosy (amylosy)

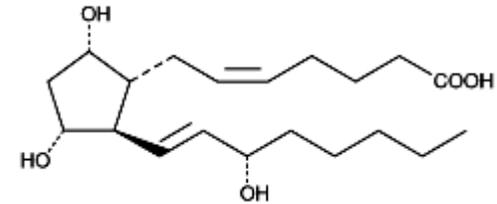
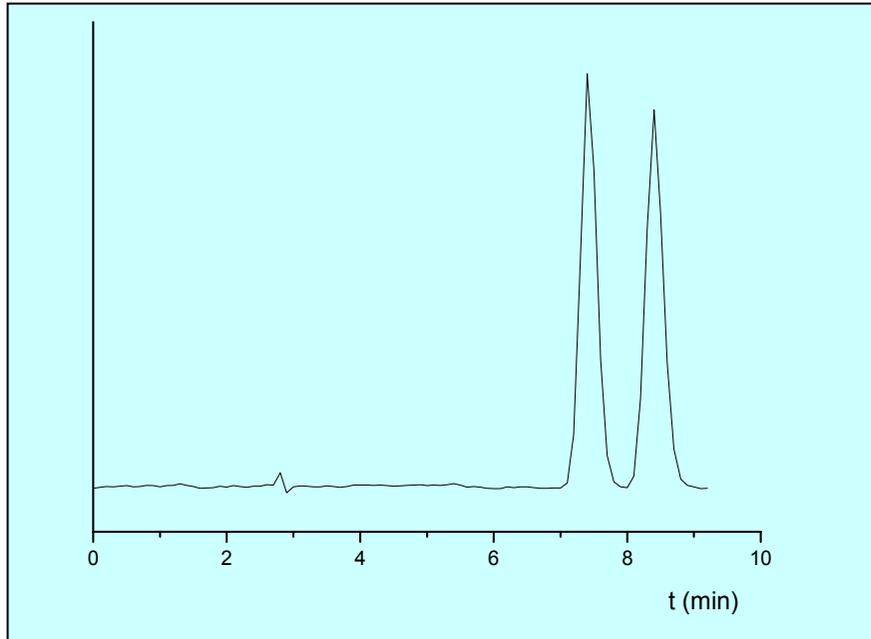
normální separační mód – široké spektrum aromatických analytů, s karbonylovou skupinou, s P jako stereogenním centrem
 reversním separačním módu (neutrální, kyselá i bazická analyty)

CHIRALCEL® OJ-H
250*4.6 mm
70/30 n-hexane/2-propanol
Normal Phase
1
25
UV at 210 nm
0.005
8.42 / 11.25
1.81 / 2.75
1.52
3.98

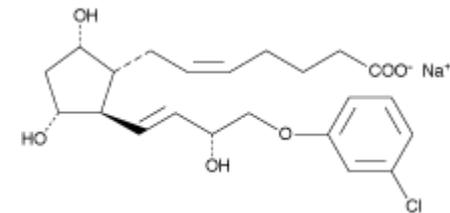
Tris(4-methylbenzoát) celulosy

Aplikace

prostaglandin F_{2α}

↓
syntetický analog PGF_{2α}

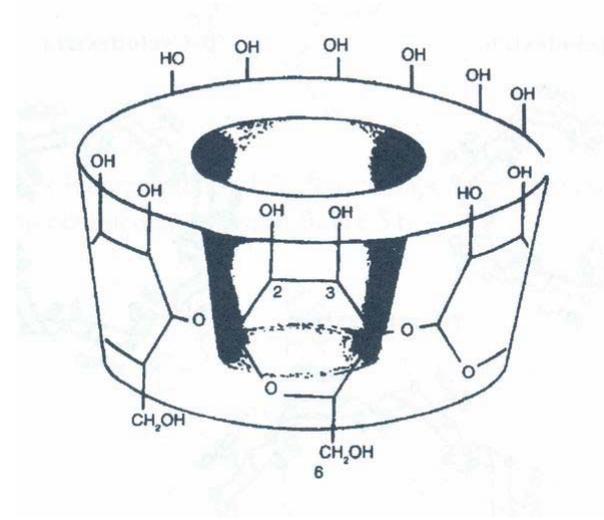
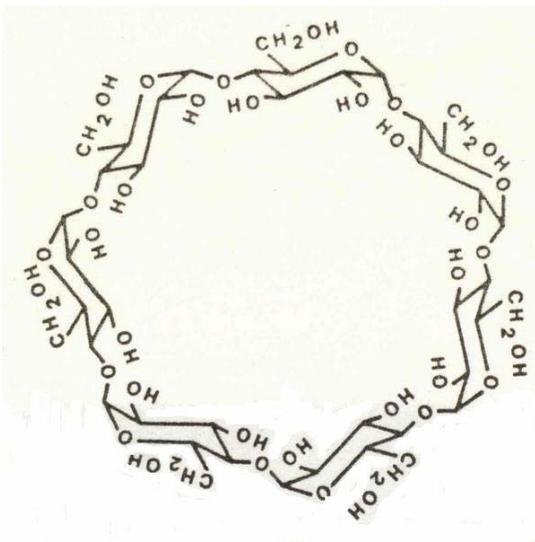
(±) kloprostamol

ACN/20mM fosfátový pufr, pH 3; 33/67 (v/v), 0,7ml/min, 274nm, kolona termostatována při 20 °C, Chiracel OD-RH kolona

$k_1 = 1,63$; $k_2 = 1,98$; $R = 2,16$; $\alpha = 1,21$

Cyklodextrinové CSP

- cyklické oligosacharidy vznikající enzymatickou degradací škrobu členy 6 - 12 jednotek
- praktický význam – členy s 6 - 8 glukopyranosovými jed.

cyklodextrin	počet gluk. jed.	Mr	průměr kavity (nm)	rozpuštnost ve vodě (g/100 mL)
α	6	972	0,57	14,5
β	7	1135	0,78	1,8
γ	8	1297	0,95	23,2

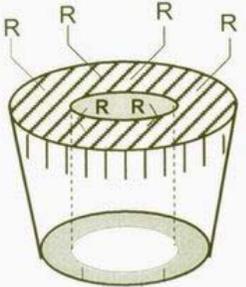
Retenční mechanismus

tři separační módy

- reversní - organický modifikátor/vodný roztok pufrů
- normální - nepolární/polární rozpouštědlo
- polárně-organický - $\text{CH}_3\text{CN}/\text{CH}_3\text{OH}/\text{HAc}/\text{TEA}$

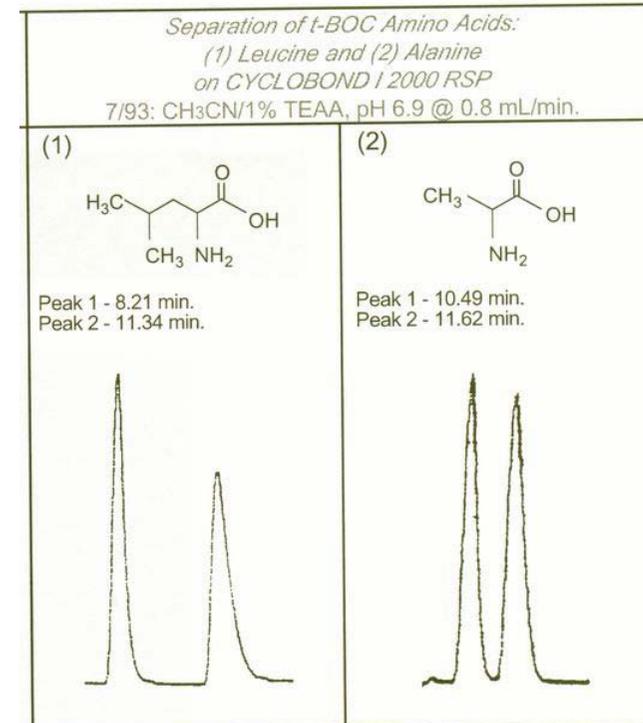
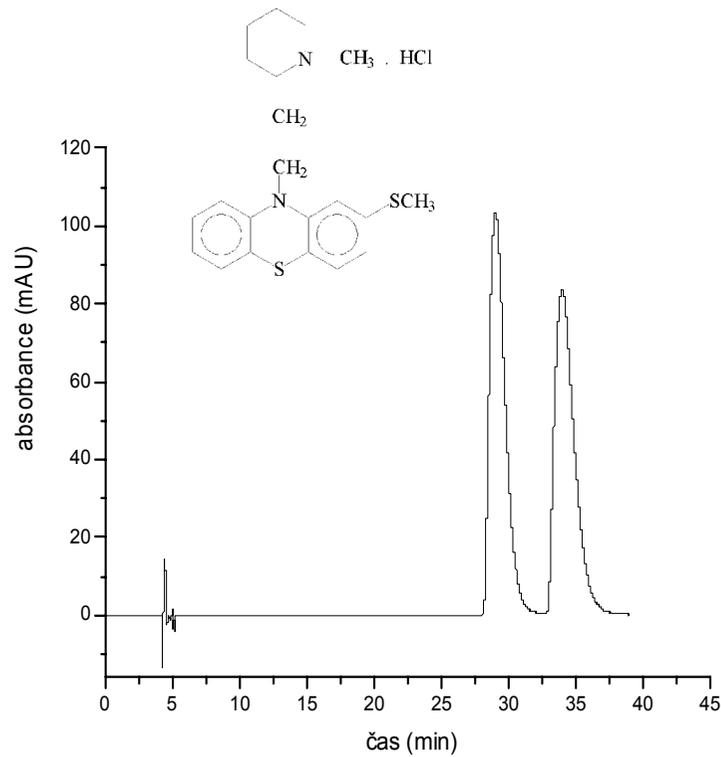
Deriváty cyklodextrinu

R=	CYCLOBOND
$-\text{OCH}_3$	DM
$-\text{COCH}_3$	AC
$-\text{CH}_2\overset{\text{OH}}{\underset{*}{\text{C}}}\text{HCH}_3$	SP nebo RSP
$-\text{CONH}\overset{\text{CH}_3}{\underset{*}{\text{C}}}\text{H}-\text{C}_6\text{H}_4$	RN nebo SN
$-\text{CONH}-\text{C}_6\text{H}_3(\text{CH}_3)_2$	DMP

- změna některých fyzikálně-chemických parametrů
- nová interakční místa na derivační skupině, (stereogenní centrum)
- širší okruh separovatelných analytů

Aplikace

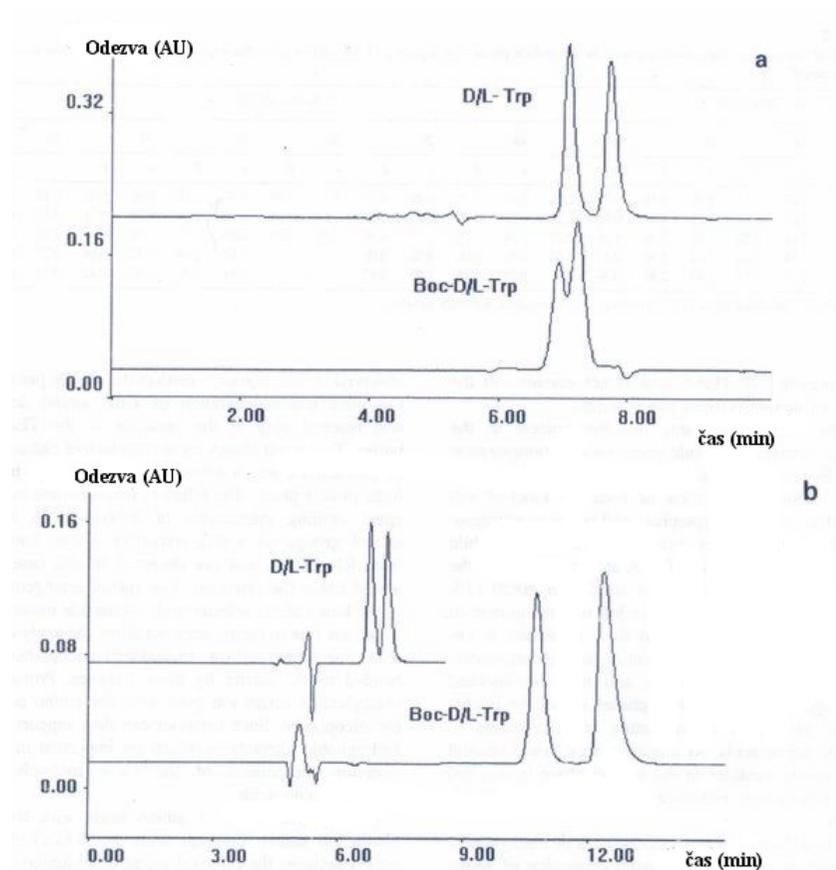
Chromatogram enantioseparace thioridazinu za podmínek: β -cyklodextrinová CSP
mobilní fáze ACN/1%TEAA pH=4,1, 20:80 (v/v)
0,7 ml/min, 254 nm.

CSP na bázi makrocyclických antibiotik

- 1994 prof. D.W. Armstrong -makrocyclická antibiotika- ansamyciny a glykopeptidy
- glykopeptidy -vankomycin, teikoplanin, ristocetin A, avoparcin – fermentační produkty bakterií

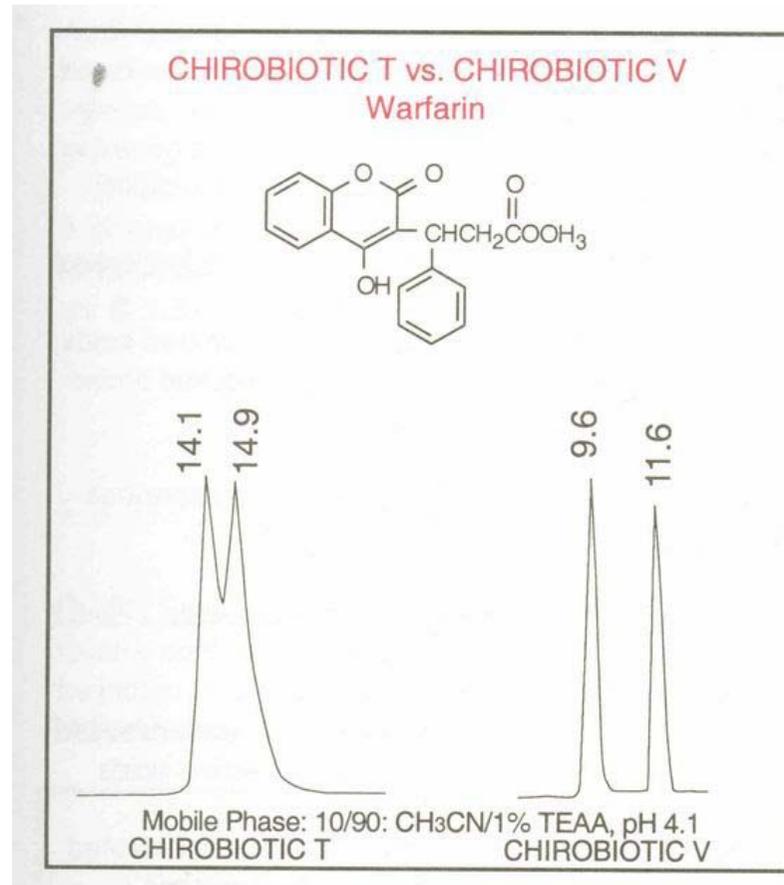

Enantioseparace aminokyselin a jejich *N-t*-Boc-analogů

Teikoplaninová CSP, m.f. ACN/1% TEAA, pH 4,1; a) 60:40 v/v,
b) 20:80 v/v; 0,6 ml/min, 255 nm

Chirobiotic T vs Chirobiotic V

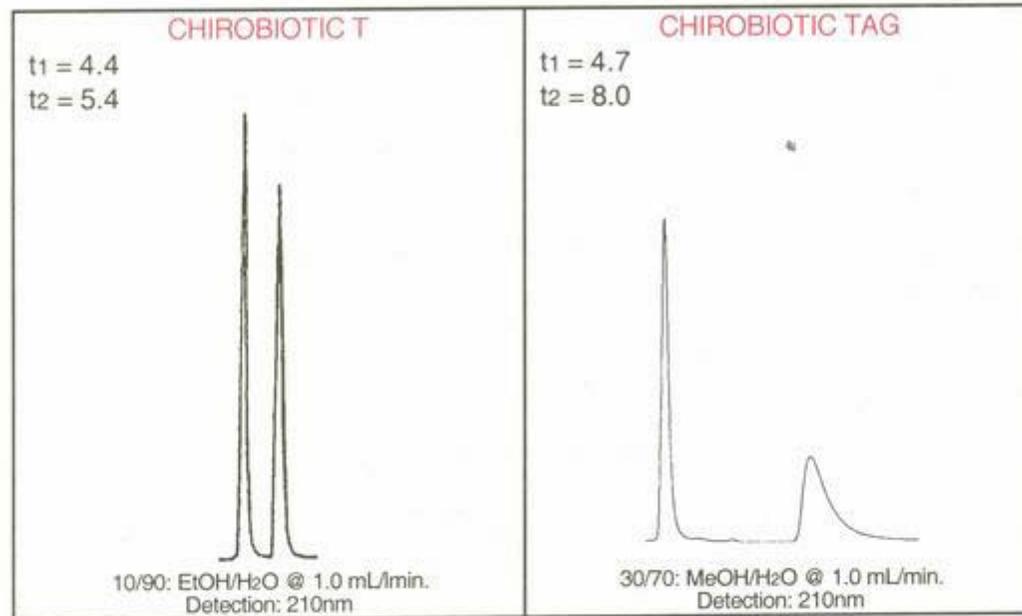

komplementární charakter MA
modifikované glykopeptidy –

teikoplanin- aglykon

Chirobiotic T vs Chirobiotic TAG

Separace D, L-methioninu

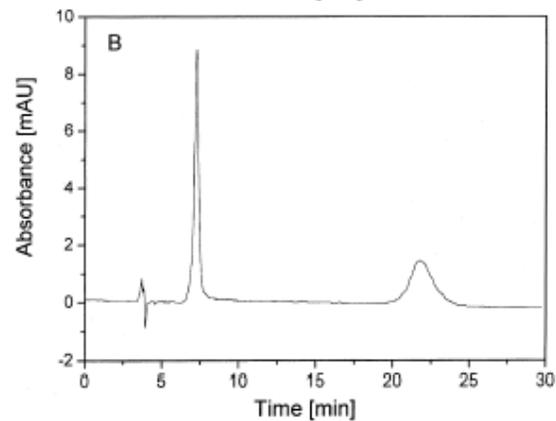
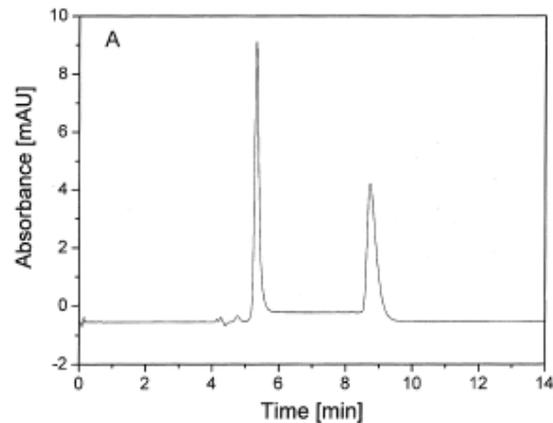

modifikované glykopeptidy   teikoplanin-aglykon

separace nederivatizovaných D, L-aminokyselin

FMOC-, dansyl- t-BOC- derivátů aminokyselin

Deriváty fenothiazinů a benzodiazepinů

Lorazepam

A) teikoplaninová CSP, ($R= 4,0$)

B) tekoplanin-aglykonová CSP ($R =9,0$)

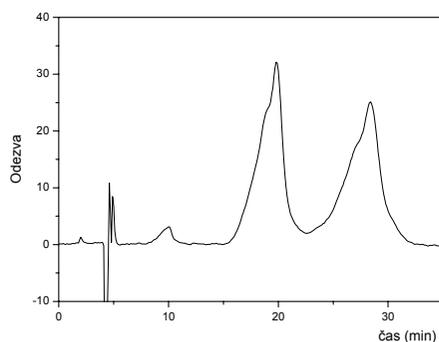
80:20 MeOH/1% TEAA, pH 4,1,

Optimalizace separace

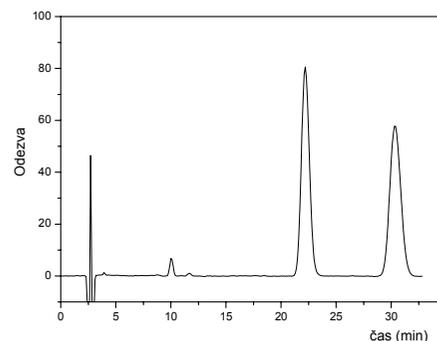
- výběr chirálního selektoru (způsob navázání na silikagelový nosič)
- složení mobilní fáze (typ a obsah organického modifikátoru, typ a koncentrace pufru, hodnota pH)
- teplota

Enantioseparace disubstituovaných binaftylů

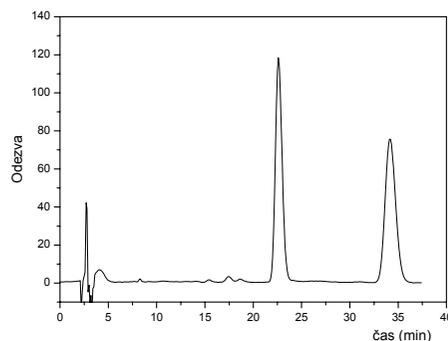
8-acetylamino-3'-hydroxy-1,2'-binaftyl

Cyclobond I, 40/60 (v/v)
MeOH/voda, 0,7 ml/min, 254 nm

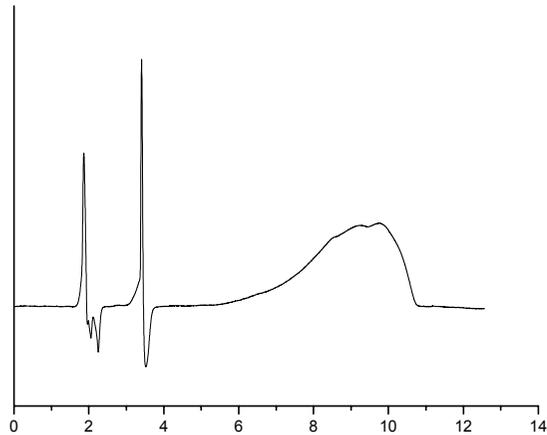
Chiracel OD-RH, 40:60 (v/v)
ACN/voda, 0,7 ml/min, 254 nm

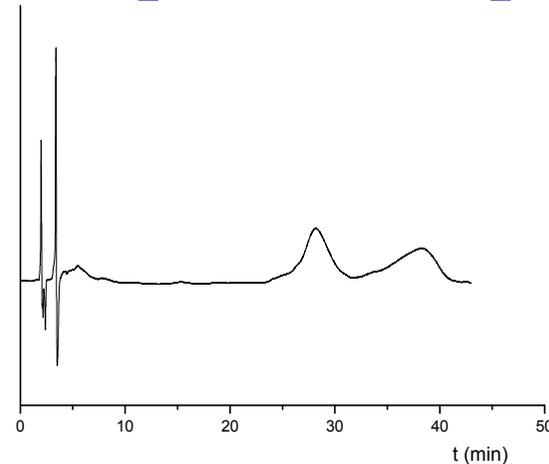
3-karboxy-2-amino-2'-hydroxy-1,1'-binaftyl

Chiracel OD-RH, 40/60 (v/v) ACN/20 mM
fosf. pufr, pH 3,0, 0,7 ml/min, 254 nm

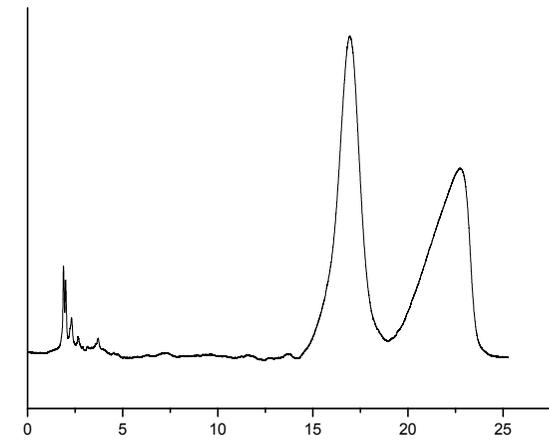
Enantioseparace kloprostenolu

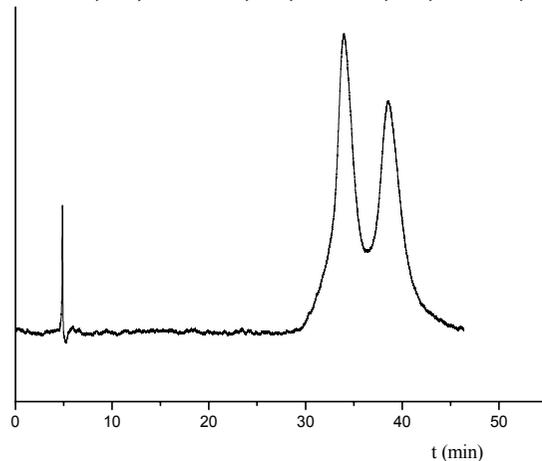
IPA/hex/MeOH 10/60/30 (v/v/v),
1 ml/min, 276 nm, laboratorní teplota,
TAG CSP
 $k_1 = 3,77$; $k_2 = 4,02$; $R = 0,22$; $\alpha = 1,07$

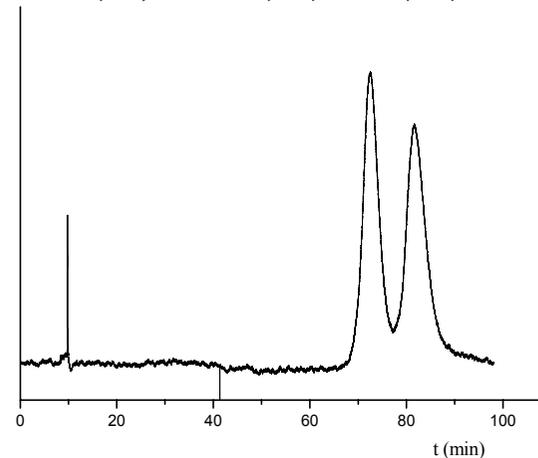
IPA/hex/MeOH/TEA 15/60/25/0,5 (v/v/v/v),
1 ml/min, 276 nm, laboratorní teplota, TAG
CSP
 $k_1 = 12,71$; $k_2 = 17,65$; $R = 2,05$; $\alpha = 1,39$

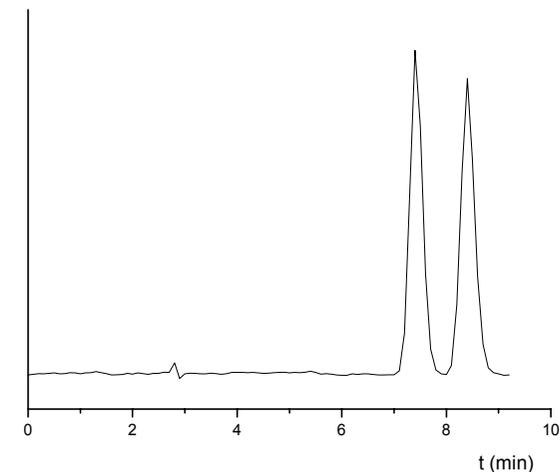
IPA/hex/MeOH/TEA 10/60/30/1,1
(v/v/v/v), 1 ml/min, 276 nm, laboratorní
teplota, TAG CSP
 $k_1 = 6,97$; $k_2 = 9,69$; $R = 1,86$; $\alpha = 1,39$

ACN/MeOH/HAc/TEA 90/10/0,1/0,1
(v/v/v/v), 0,6 ml/min, laboratorní
teplota, TAG CSP,
 $k_1 = 5,99$; $k_2 = 6,95$; $R = 1,22$; $\alpha = 1,16$

2 kolony zapojené za sebou
 $k_1 = 7,33$; $k_2 = 8,36$; $R = 1,35$; $\alpha = 1,14$

ACN/20 mM fosfátový pufr, pH 3; 33/67 (v/v),
0,7 ml/min, 274 nm, kolona termostatována při
20 °C, Chiracel OD-RH kolona
 $k_1 = 1,63$; $k_2 = 1,98$; $R = 2,16$; $\alpha = 1,21$

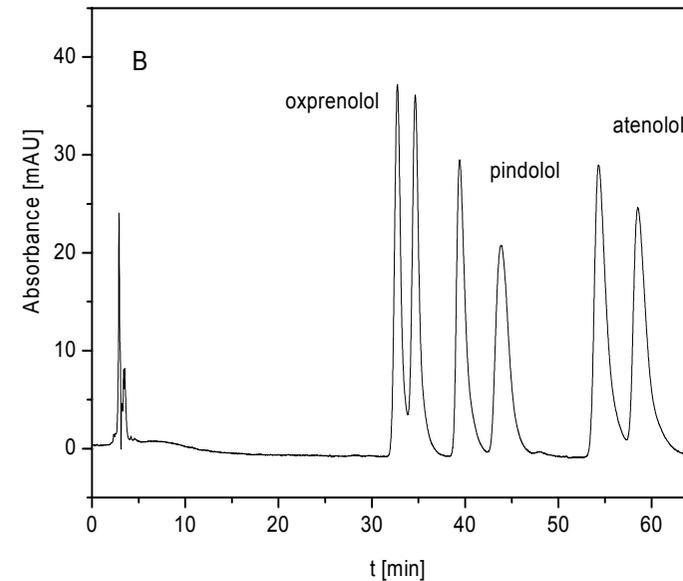
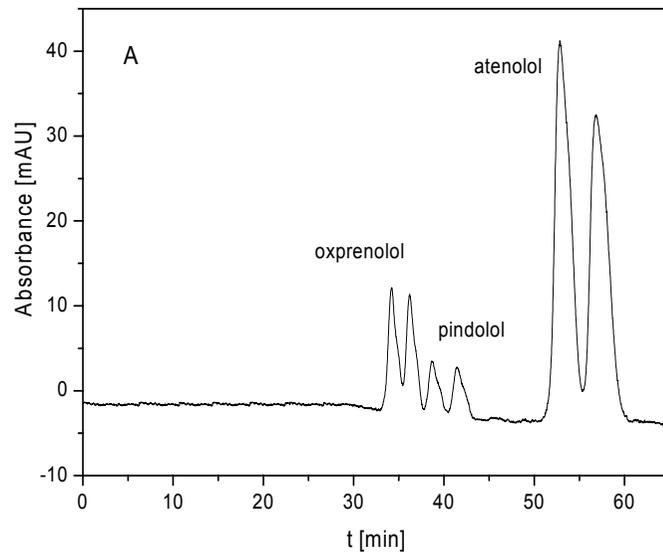
Nové přístupy

- zavedení nových chirálních selektorů (karbamát chininu)
- modifikace již s úspěchem používaných CS (cyklodextriny, polysacharidy, glykopeptidy)
- inovace ve způsobu navázání CS k silikagelové matici
- vývoj směsných stacionárních fází (kombinace dvou různých chirálních selektorů navázaných na nosiči, např. HSA a AGP)

Nové přístupy

Reverzní separační mód

zvýšení obsahu MeOH – k zvýšení retence (50 – 90 obj. %)
retence všech derivátů vyšší na koloně s vyšším pokrytím

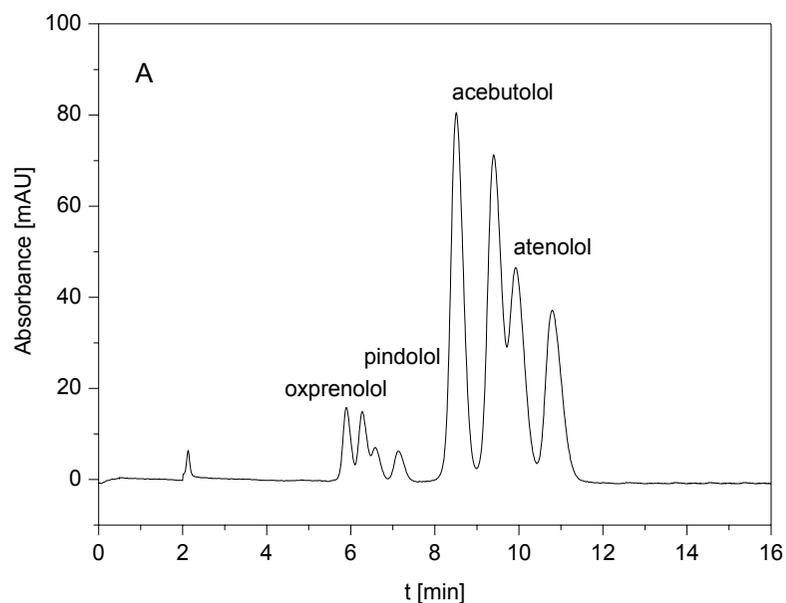

A) Chirobiotic V, (0,7 ml/min) B) Chirobiotic V2, (1 ml/min);
90/10 (v/v) MeOH/0,1% TEAA, pH 5,0; 230 nm

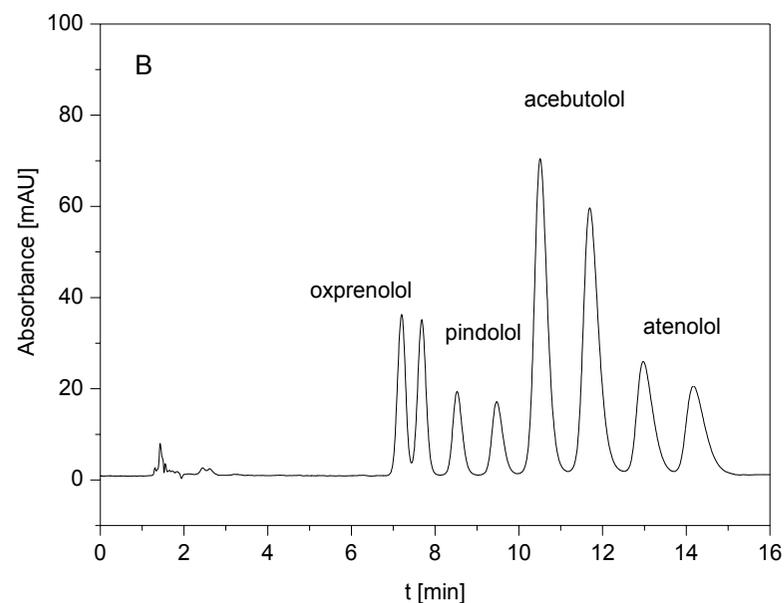
Nové přístupy

- vyšší pokrytí matrice chirálním selektorem

Chirobiotic V

Chirobiotic V2

Separace vybraných beta-blokátorů; mobilní fáze MeOH/TEA/HAc
100/0.02/0.02 (v/v/v), 2.0 ml·min⁻¹, UV 230 nm.

- preparativní kolony (kapacita kolon, toxicita rozpouštědla, recyklovatelnost)

Improved Resolution and Capacity CHIROBIOTIC V2

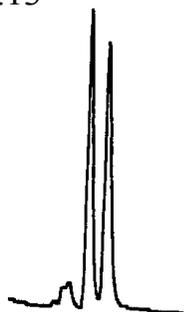
- **Sample:** Basic compound

Analytical Separation

Peak 1: 10.51 min

Peak 2: 11.53 min

α -1.13

CHIROBIOTIC V (250x4.6 mm)

100/0.2/0.1 MeOH/HOAc/TEA

0.9 mL/min

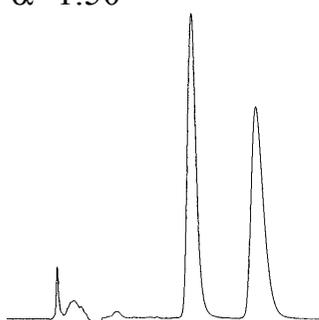
Injection: 10mg

Analytical Separation

Peak 1: 8.83 min

Peak 2: 11.76 min

α -1.50

CHIROBIOTIC V2 (250x4.6 mm)

100/0.5/0.5 MeOH/HOAc/TEA

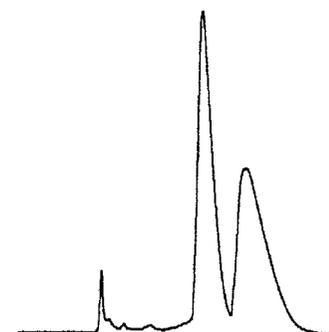
1.0 mL/min

Injection: 50mg

Preparative Separation

Peak 1: 10.22 min

Peak 2: 12.54 min

CHIROBIOTIC V2 (250x21.2 mm)

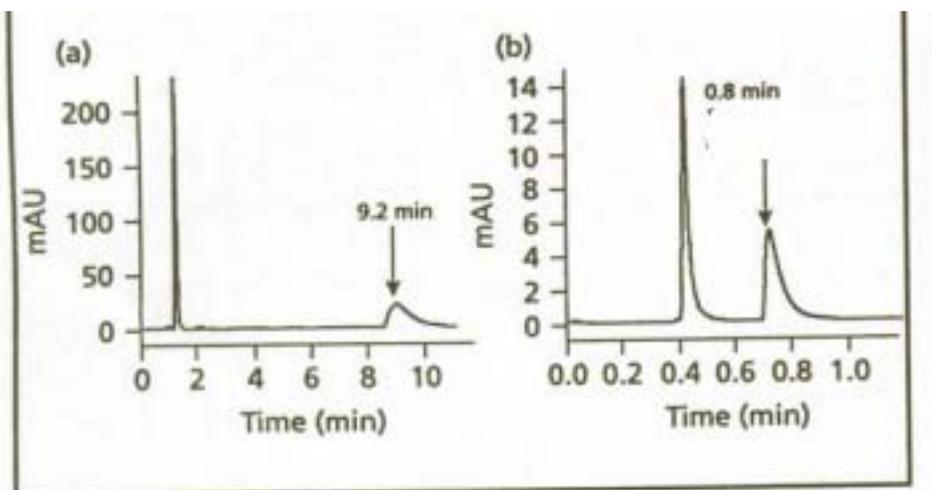
100/0.5/0.5 MeOH/HOAc/TEA

15.0 mL/min

Injection: 140mg

Aplikace ASTEC

- nové matrice – oxid zirkoničitý (porézní, neporézní)

DNB-L-Leu CSP a) porézní

b) neporézní ZrO₂; m. f. 99/1 hexan/IPA, ester naftylleucinu
(ZirChrom Separation, USA)

Miniaturizace -enantioseparace metodou kapilární kapalinové chromatografie

Miniaturizace

- malé objemy vzorků
- malá spotřeba mobilní fáze (šetrnější k životnímu prostředí, drahá aditiva)
- možnost porovnat interakci chirálního analytu s chirálním selektorem vázaným/volným
- stacionární fáze – malá spotřeba sorbentu x kapilární kolony (I.D.< 1 mm) s chirální stacionární fází nejsou komerčně dostupné

Experimentální podmínky

Kapilární kolony 22,5 cm x 320 μm – 5 μm Chirobiotic T, Chirobiotic V, Chirobiotic TAG (Ing. Planeta Ústav analytické chemie, Brno)

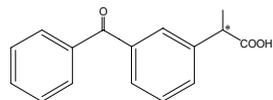
přídavek chirálního selektoru do mobilní fáze (vankomycin, teikoplanin)

β -blokátory, NSAID profeny, chlorofenoxypropanové kyseliny (CPPA)

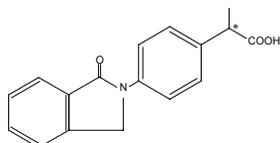
reversní separační mód (β -blokátory, profeny, CPPA)

polárně-organický separační mód (β -blokátory)

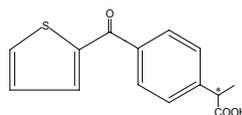
HPLC vs CLC

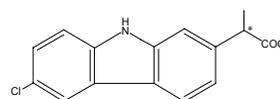
ketoprofen

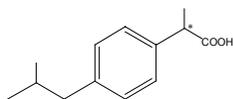
Indoprofen

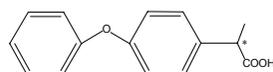
suprofen

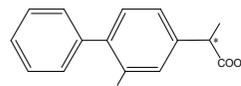
carprofen

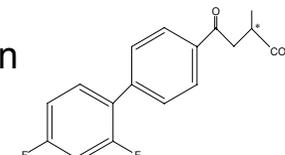
ibuprofen

fenoprofen

flurbiprofen

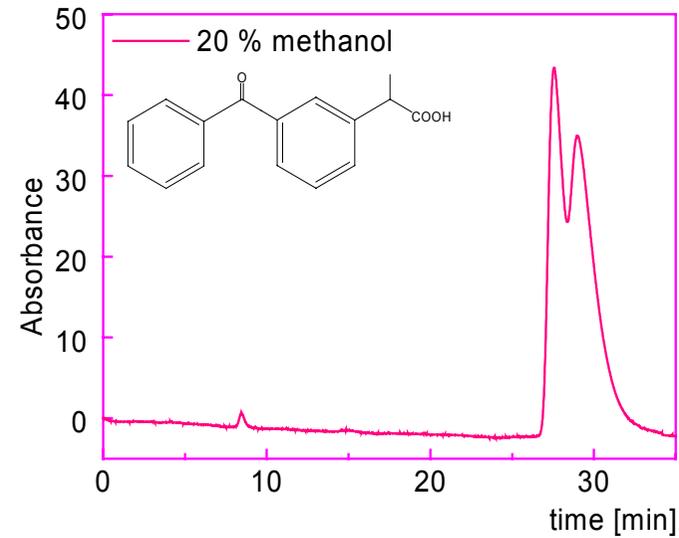
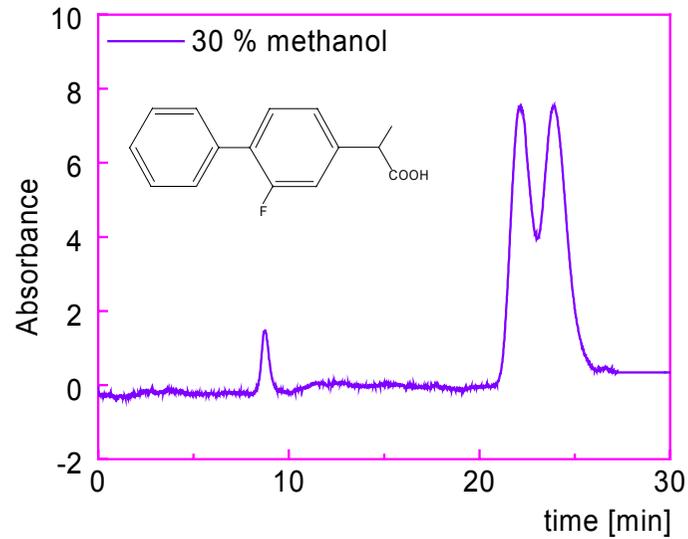

flobufen

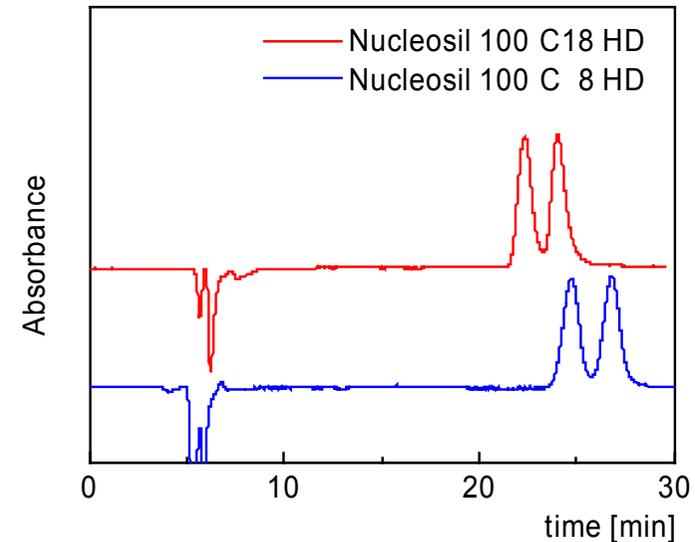
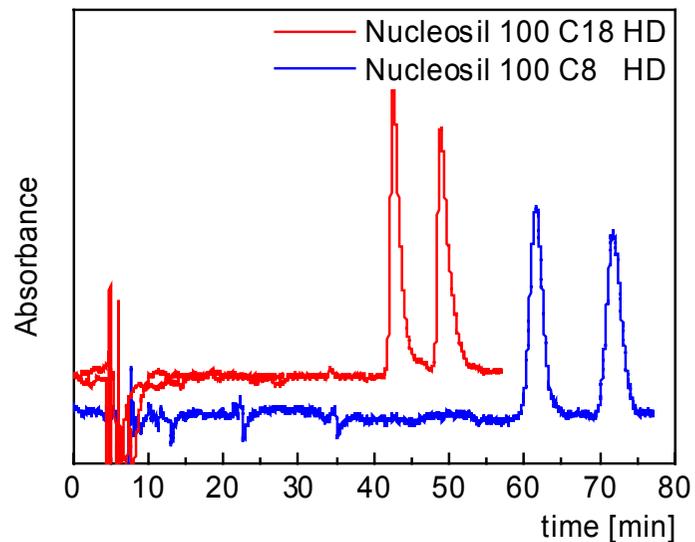
Počet teoretických pater na metr kolony (N_1 , N_2), selektivita (α) a rozlišení (R) v systému HPLC a CLC. Stacionární fáze: navázaný teikoplanin-aglykon. Mobilní fáze: MeOH/1,0% TEAA pH 4,0, 40/60 (v/v) 270 nm.

	HPLC (0,7ml/min)				CLC (6 μ l/min)			
	N_1	N_2	α	$R_{1,2}$	N_1	N_2	α	$R_{1,2}$
*Ibu	3420	2824	1,11	0,51	18938	10297	1,09	0,83
*Ind	6167	2842	1,14	0,80	8967	7735	1,11	1,05
*Fen	2245		1,00	0,00	8820		1,00	0,00
*Car	7876	1663	1,08	0,32	17145	5374	1,08	0,69
*Flu	4052	1995	1,16	0,78	11159	5058	1,13	1,19
Ket	1693		1,00	0,00	66239	26435	1,05	0,55
Sup	4115	1685	1,17	1,11	10025	5835	1,13	1,29
Flo	7818	2612	1,07	0,29	21285	8662	1,07	0,81

*230 nm

Enantioseparace flurbiprofenu a ketoprofenu, vankomycinová CSP, MeOH/0,1% TEAA, pH 5,0; 3 μ l/min, 270 nm

kolona 25 cm x 300 μ m, 5 μ m, 50/50 MeOH/0,1% TEAA, pH 5,0+ 4mM vankomycin, 3 μ l/min, 270 nm

Děkuji za pozornost